

't Gealeslotsje

In Hardegarijp in de gemeente Tytsjerksteradiel ligt aan de zuidkant van het dorp een zeer fraai gelegen moderne woning in een historische omgeving. Dit door de Groningse architect Jakob van Ringen ontworpen huis wordt bewoond door het echtpaar Piet Bonte en Marian Hulshof met hun twee kinderen. Het huis is op deze plaats gebouwd doordat de gemeente een wedstrijd had uitgeschreven waarbij de voorkeur uitging naar vernieuwende architectuur, passend bij het monumentale karakter van het landgoed. Een vooruitstrevende gedachte.

Jan Abrahamse

In de aankondiging van de gemeente dat de grond van deze historische plek beschikbaar werd gesteld, wordt zowel gesproken van 't Gealeslotsje als van Galesloot. De oorsprong van de naam is onbekend, hoewel er verschillende theorieën over bestaan. Pas de laatste 200 jaar wordt ook van Galeslot gesproken. De naam Gealeslotsje is van de laatste 50 jaar. Eigenaar Piet Bonte: **'Volgens de hier in het dorp wonende historicus Pieter Nieuwland is de naam afgeleid van Gale sloot en dat staat voor de gele sloot die langs dit gebied loopt. De kleur is enigszins geel, hetgeen veroorzaakt wordt door de zandige bodem. Hij gelooft niet dat er echt een slot heeft gestaan. Het was een soort stins of state.'**

Adellijke sathe

De eerste vermelding van Galeslot of Galesloot is in een oorkonde uit 1479, waar wordt gesproken dat 'Folka Wytiaz, toe Gela slaet' land verkoopt. Het Galeslot is gebouwd in het eind van de 16e eeuw door Wolphaert van Lezaen, grietman van Tytsjerksteradiel. Zijn dochter Ida van Lezaen heeft op het Galeslot gewoond met haar tweede man Jan van Roorda. In haar testament uit 1639 blijkt dat kort ervóór

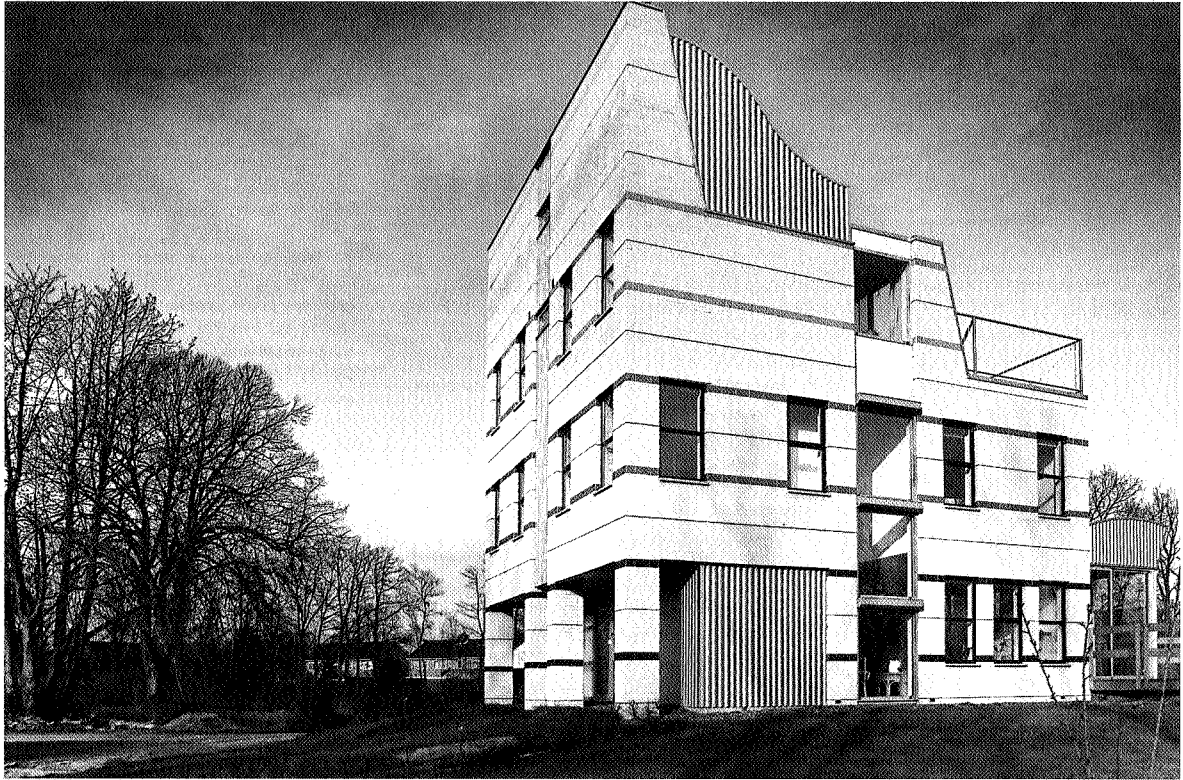
de state verbouwd was en dat de tuin met de singels toen de huidige vorm en de omvang verkregen hebben. Er behoorde ook een eendenkooi bij de state. Na haar dood werd Galesloot eigendom van haar jongste zoon Watze van Roorda. Haar echtgenoot Jan van Roorda krijgt een rente van f 150 per jaar toegewezen. Van hem weten we niet meer dan dat hij lid was van Provinciale Staten en van de Rekenkamer. Zijn drinkgewoonten namen nogal omvangrijke vormen aan, zoals blijkt uit een brief waarin de volgende tekst voor zich spreekt: **'... en sijn Oom Jan Roorda tot Hardegarijp is just de 8ste dach nae hem gestorreven, welcke hem gladt doot gesopen heeft...'**

Watze van Roorda, die grietman was van Raerderhim, overleed op 41-jarige leeftijd. Moeder Ida van Lezaen had testamentair geregeld dat bij vererving van het Galeslot de eerste rechten zouden toekomen aan personen met de naam Ida of Jan. Zo werd in 1688 Ida van Wissema eigenaresse en in dat jaar verkoopt zij de monumentale boerderij voor f 7300,-, in de akte wordt gesproken van een **'adellijke sathe, bestaende in huysinge, gracht, zingel, hovinghe, boomen en plantagie, Galesloot genaemt.'**

In 1706 wordt de familie Reitsma eigenaar van **'de kostelijcke zate en landen'** Galesloot voor f 8650,- en deze familie blijft generaties lang in het bezit van het monumentale pand tot 1963. Toen werd het verkocht aan de gemeente onder het beding dat de gemeente zich verbindt **'het huidige landschappelijke karakter van het onroerend goed....., bestaande uit een woonhuizinge met erf en tuin, omzoomd door een gracht met houtgewas, als één geheel te zullen handhaven, met dien verstande, dat herbouw, uitbreiding of vernieuwing van het woonhuis, rekening houdende met de dan geldende woonwisen, zal zijn toegestaan'**. Over het gebouw is verder weinig bekend; in de kohieren van de grondbelasting wordt het successievelijk als 'een slot' en 'een heere-behuizinge' omschreven. Tussen 1810 en 1820 is het oude gebouw vervangen door nieuwbouw. In 1902 verhuisde de familie Reitsma en werd het huis bewoond door de families Sibma en Lindeboom. De laatste bewoonsters waren de dames Lindeboom. In maart 1989 toen het huis geheel door brand werd verwoest, stond het al geruime tijd leeg.

Allure

Na deze brand was het de bedoeling van de gemeente dat de nieuwe bestemming, bebouwing en inrichting van het gehele terrein opnieuw allure geven aan de historische plek. Iedereen met een goed plan en met genoeg geld om dat plan uit te voeren kon zich aanmelden als gegadigde. Een jury van vijf personen, waarin architecten en een landschapsdeskundige zitting hadden, beoordeelde de plannen en bracht een bindend advies uit aan burgemeester en wethouders. Opmerkelijke en vooruitstrevende voorwaarden van de gemeente waren onder andere dat de plannen qua architectuur een vernieuwend karakter moesten hebben, die pasten bij het monumentale karakter van het landgoed. Pseudo-historische bebouwing is niet gewenst. Het terrein met de houtwal en de gracht en de bebouwing moesten een samenhangend geheel vormen en er mocht slechts één hoofdgebouw worden gerealiseerd, bestemd voor eigen bewoning. Het terrein - zo'n 16.000 m² - werd door de gemeente te koop aangeboden voor slechts f 92.000,-

't Gealeslotsje, foto Rob de Groot

Donjon

Piet Bonte: 'Wij woonden in Tietjerk en kenden Jakob van Ringen omdat hij eerder een ontwerp voor ons had gemaakt. Toen we de advertentie van de gemeente lazen, hebben we onmiddellijk contact met Jakob opgenomen. De plek is voor ons ideaal, omdat Marlan in Groningen werkt en ik in Leeuwarden en Bolsward. Mijn vrouw wilde graag een mooi huis hebben en ik vond het heerlijk om een mooie grote tuin te hebben. Die combinatie is wel gelukt. Naast de voorwaarden die de gemeente stelde, wilden Marlan en ik een onderhoudsarme woning, we wilden niet ieder jaar schilderen.'

Jakob van Ringen: 'Ik heb gekozen voor de

donjon-oplossing, waarbij mijn ontwerp gebaseerd is op een middeleeuwse versterking die bij een kasteel hoorde. Een torentje op een markant punt neer zetten en duidelijk tonen dat het gaat om hedendaagse bebouwing. Het landgoed zelf brengen we wel terug in een vroegere staat, waarbij een folie, een soort pergola, wordt aangelegd die dwars door het landschap loopt en verbinding geeft met het huis. De gemeente wilde het perse niet in de projectontwikkelingsfeer terecht laten komen. Er mocht maar één gezin of bedrijf gevestigd worden. Het gebouw is verticaal. Dat is bewust gedaan. Je moet hier met die prachtige bomen geen lage bungalow bouwen. Ronde vormen zijn

duidelijk van af het begin de bedoeling geweest. Het belangrijkste onderdeel van mijn ontwerp vind ik de relatie tussen het gebouw en de tuin.'

Het plan dat Jakob van Ringen voor de familie Bonte - Hulshof heeft ingediend bij de gemeente heeft een verhoogd geplaatst woongebouw in drie lagen, een vrijstaande garage en een steenachtige folie die als een soort ruggegraat over het terrein loopt. De lokatie van het huis is afgeleid uit een visie van de zichtlijnen die een driehoek vormen. Aan de zuidelijke punt van de driehoek staat de woning, de folie verbindt de woning met de oostelijke punt van de driehoek waar zich op de plaats van de voormalige woning de speel-

plaats bevindt. De westelijke punt van de driehoek bevindt zich bij de ingang waar ook de gracht in cirkelvorm verbreed is.

Het huis is gebouwd van lichtgekleurde kalkzandsteen, die zelfs speciaal voor dit huis is gemaakt. Van Ringen: 'Bij de kalkzandsteen-industrie spreekt men nu ook van de Jakob van Ringenstein. Hij is niet echt wit en heeft een mooie zandtoon.'

Frivool karakter

Van Ringen: 'De jury vond het ontwerp van mij het mooiste en het beste op afstand, maar ik moet er wel bij zeggen dat er maar zeer weinig ontwerpen waren ingediend.' Het op 9 juli 1990 opgestelde juryrapport vermeldt: 'Het plan getuigt van een goede ruimtelijke visie, hetgeen tot uitdrukking komt in zowel de structuur als de functionele indeling. De

mogelijkheden die het terrein biedt worden goed opgepakt. Terrein en bebouwing zijn als een levend en samenhangend geheel ontworpen. Met betrekking tot het hoofdgebouw is er niet gekozen voor de gemakkelijke weg van een gebouw in één laag met kap. Door te kiezen voor hoogte krijgt het geheel iets monumentaals. De gebogen dakvormen en de gevelbehandeling geven het hoofdgebouw een frivool karakter; er is sprake van vernieuwende architectuur, passend bij het monumentale karakter van het landgoed.'

De familie Bonte - Hulshof woont nu twee jaar op het Gealeslotsje tot grote tevredenheid. Als we met Jakob van Ringen het huis en de tuin bekijken, valt op dat de garage te dicht bij de serre staat. Vanuit de serre kun je namelijk niet naar de follie en de daarachter liggende tuin kijken. Ook Marian Hulshof en Piet Bonte

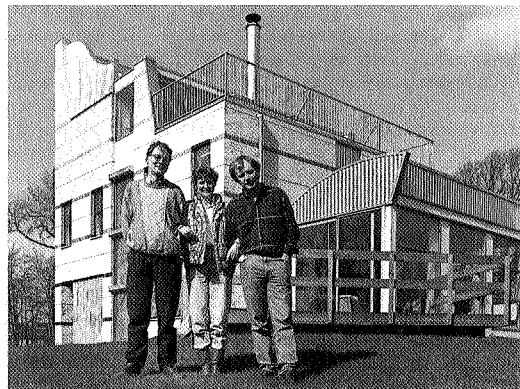
hebben hier erg aan moeten wennen, evenals het materiaal waarvan de garage is gebouwd. Jakob van Ringen stelt echter dat een goed oordeel pas mogelijk is als de folie en de tuin gereed zijn.

Energiezuinig

Bonte is niet weinig trots op het energiezuinige verwarmingssysteem dat hij bedacht heeft. 'Het huis is namelijk om een bijzondere kachel gebouwd. Het lijkt wel een open haard. Het bijzondere aan de kachel is dat je als je 's morgens de kachel stookt hij gedurende 24 uur warmte blijft uitstralen. Je stookt op hout. De warmte wordt opgeslagen in een bijzondere soort steen die de warmte lang vast houdt. Op alle verdiepingen bevinden zich deze zogenaamde warmtemuren, die je centraal beneden kunt bedienen. Het

Het vroegere huis dat in 1989 door brand verwoest is, foto Peter Christiaans

Piet Bonte, Marian Hulshof en Jakob van Ringen voor 't Gealeslotsje, foto Rob de Groot

